

Věc C-420/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

9. září 2020

Předkládající soud:

Sofijski rajonen sad (Bulharsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

7. srpna 2020

Obžalovaný v trestním řízení:

HN

Předmět původního řízení

Trestní řízení vedené proti státnímu příslušníkovi třetí země, který ale nemůže být ve vlastní věci osobně přítomen při řízení před soudem, neboť jej bulharské orgány vrátili zpět do jeho země původu a uložili mu „zákaz vstupu a pobytu na území Bulharské republiky“.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Výklad unijního práva, čl. 267 odst. 2 SFEU

Předběžné otázky

1. Je přípustné, aby právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1), bylo omezeno vnitrostátními ustanoveními, podle nichž lze formálně obviněnému cizinci uložit správně právní zákaz vstupu a pobytu v zemi, v níž je vedeno trestní řízení?

2. V případě kladné odpovědi na první otázku, byly splněny podmínky čl. 8 odst. 2 písm. a) a/nebo písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1) pro konání řízení před soudem v nepřítomnosti obviněného cizince, pokud tento cizinec byl o trestní věci řádně vyrozuměn a upozorněn na následky nedostavení se k soudu a je zastupován advokátem s plnou mocí, který byl zvolen obviněnou osobou nebo ustanoven státem, jejímu osobnímu dostavení se k soudu ale brání zákaz vstupu a pobytu vydaný ve správním řízení, který platí pro zemi, v níž je vedeno trestní řízení?

3. Je přípustné, aby právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1), bylo vnitrostátním ustanovením přeměněno na procesní povinnost této osoby? Zejména: Zajišťují členské státy tímto způsobem vyšší úroveň ochrany ve smyslu bodu 48 odůvodnění nebo je takovýto postup spíše neslučitelný s bodem 35 odůvodnění této směrnice, v němž se uvádí, že toto právo obviněného není absolutní a lze se jej vzdát?

4. Je přípustné, aby se obviněný předem vzdal svého práva být ve vlastní věci přítomen při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1), jestliže tak v průběhu přípravného řízení jednoznačně učinil, pokud byl upozorněn na následky nedostavení se k soudu?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva a judikatura

Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst. 2016, L 65, s. 1): body 35 a 48 odůvodnění, čl. 8 odst. 1 a 2

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Nakazatelen kodeks (trestní zákoník, Bulharsko, dále jen „NK“)

Článek 93 odst. 7:

„Závažný trestný čin“ je trestný čin, za nějž zákon stanoví trest odnětí svobody v trvání více než pět let, doživotní trest odnětí svobody nebo doživotní trest odnětí svobody bez možnosti přeměny [na časově omezený trest odnětí svobody].“

Článek 308 odst. 1 a 2:

„(1) Kdo vyrobí nepravou úřední listinu nebo úřední listinu padělá, aby ji použil, bude potrestán trestem odnětí svobody v trvání až tří let za padělání listin.

(2) Jsou-li objektem činu podle odstavce 1 [...] bulharské nebo zahraniční doklady totožnosti [...], činí trest odnětí svobody až osm let.“

Článek 316:

„Trest, který stanoví předchozí články této kapitoly, platí také pro osobu, která nepravou nebo padělanou listinu vědomě používá, [...] není-li trestně odpovědná za vlastní výrobu listiny.“

Nakazatelno-procesualen kodeks (trestní řád, Bulharsko, dále jen „NPK“)

Článek 247b odst. 1

„Na pokyn soudce zpravodaje je obžalovanému doručen opis obžaloby. Doručením obžaloby je obžalovaný vyzooměn o nařizení termínu předběžného jednání a otázkách uvedených v čl. 248 odst. 1, o svém právu dostavit se s obhájcem a o možnosti nechat si v případech stanovených v čl. 94 odst. 1 stanovit obhájce, jakož i o okolnosti, že o trestní věci může být jednáno a rozhodnuto v jeho nepřítomnosti, jsou-li splněny podmínky stanovené článkem 269.“

Čl. 248 odst. 1:

„Během předběžného jednání budou projednány tyto otázky:

1. zda věc spadá do příslušnosti soudu;
2. zda existují důvody pro zastavení nebo přerušování trestního řízení;
3. zda v přípravném řízení došlo k zásadnímu porušení procesních pravidel, které je potřeba napravit a které vedlo k omezení procesních práv obviněného, poškozování příp. jeho dědiců;

[...]“.

Článek 269 odst. 1 a 3:

(1) V trestních věcech, ve kterých je obžalovanému kladen za vinu závažný trestný čin, je jeho přítomnost na soudním jednání povinná.

[...]

(3) Nebrání-li to zjištění objektivní pravdy, může být věc projednána v nepřítomnosti obžalovaného, pokud:

[...]

4. pobývá mimo území Bulharské republiky a:
- a) jeho bydliště je neznámé;
 - b) nelze jej předvolat z jiných důvodů;
 - c) byl řádně předvolán a nemůže uvést žádné závažné důvody pro nedostavení se k soudu.“

Zakon za chuždencite v Republika Baltaria (zákon o cizincích v Bulharské republice, dále jen „ZChRB“

Článek 10:

„(1) Udělení víza nebo vstup cizince na území musí být odepřen, pokud

[...]

7. se pokusil o vstup nebo průjezd za použití nepravých nebo padělaných listin příp. nepravého nebo padělaného povolení k pobytu;

[...]

Bod 22. existují informace, že účelem jeho vstupu na území je využít zemi jako tranzitní zemi pro migraci do třetí země.

[...]

(2) V případech podle odstavce 1 může být vízum uděleno nebo vstup na území Bulharské republiky umožněn, existují-li humanitární důvody nebo je-li to v zájmu státu či nezbytné ke splnění mezinárodních závazků.“

Článek 41:

„Nucený návrat musí být nařízen, pokud:

[...]

5. je zjištěno, že cizinec přicestoval přes hranici země právoplatně, pokusil se však vycestovat na přechodu, který k tomu není schválen, nebo se o vycestování pokusil s nepravým či padělaným cestovním pasem nebo jeho náhradou.“

Článek 42h:

„(1) Zákaz vstupu a pobytu na území členských států Evropské unie je uložen, pokud:

1. jsou splněny podmínky čl. 10 odst. 1;

[...]

(4) Zákaz vstupu může být uložen současně s donucovacím opatřením podle čl. 40 odst. 1 bodu 2 nebo podle článku 41, jsou-li splněny podmínky podle čl. 10 odst. 1.“

Stručný popis skutkového stavu a řízení

- 1 HN je albánský státní příslušník. Neovládá bulharský jazyk, komunikace s ním tedy probíhá v albánštině prostřednictvím tlumočnicka ustanoveného justičními orgány.
- 2 Dne 11. března 2020 byl HN na pokyn policejního orgánu zadržen na dobu až 24 hodin na základě zjištění týkajících se paděláních listiny, k němuž došlo ve stejný den, totiž pokusu opustit území Bulharské republiky na hraničním přechodu na letišti v Sofii s nepravými zahraničními úředními doklady totožnosti.
- 3 Ještě téhož dne, 11. března 2020, bylo zahájeno přípravné řízení z důvodu zjištěného trestného činu.
- 4 Dne 12. března 2020 vedoucí Granično policejsko upravlenie Sofia (pohraniční policejní orgán v Sofii, dále jen „GPU Sofie“) uložil HN příkazem podle čl. 41 bodu 5 a čl. 44 odst. 1 ZChRB donucovací opatření „navrácení do země původu, tranzitní země nebo třetí země“. Rovněž dne 12. března 2020 vedoucí GPU Sofie dále uložil HN druhým příkazem podle čl. 42h odst. 3 a 4 ve spojení s čl. 10 odst. 1 body 7 a 22 a čl. 44 odst. 1 ZChRB donucovací opatření „zákaz vstupu a pobytu na území Bulharské republiky“ na dobu pěti let od 12. března 2020 do 11. března 2025. V původním řízení nic nenasvědčuje tomu, že by tato nařízení byla napadena ve správním nebo soudním řízení.
- 5 Dne 23. dubna 2020 byl HN opatřením vyšetřovacího orgánu v rámci zahájeného přípravného řízení formálně obviněn ze spáchání trestného činu podle článku 316 ve spojení s čl. 308 odst. 1 a 2 NK. Byl obviněn, že dne 11. září 2020 vědomě použil nepravé zahraniční úřední doklady totožnosti, a sice nepravý řecký cestovní pas a nepravý řecký občanský průkaz, přičemž za vlastní výrobu dokumentu jej nelze činit trestně odpovědným.
- 6 S opatřením o svém formálním obvinění byli HN a jeho obhájce ex offo seznámeni dne 27. dubna 2020, přičemž HN byl v přítomnosti tlumočnicka poučen o svých právech podle NPK, včetně ustanovení článku 269 NPK o konání řízení před soudem v nepřítomnosti a o jeho následcích. Během výslechu konaného ve stejný den HN prohlásil, že právům, o nichž byl poučen, rozumí, že se k řízení před soudem nechce dostavit, neboť mu to „způsobuje zbytečné náklady“, a že „v případě řízení před soudem v nepřítomnosti“ v plném rozsahu důvěřuje svému obhájci ex offo.
- 7 Dne 27. května 2020 byla Sofijski rajonen sad (Okresní soud v Sofii), předkládajícímu soudu, doručena obžaloba proti HN pro trestný čin podle článku

316 NK ve spojení s jeho čl. 308 odst. 1 a 2 a poté zahájeno trestní soudní řízení, v jehož rámci se předkládá dotčená žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

- 8 Opatřením ze dne 24. června 2020 Sofijski rajonen sad (Okresní soud v Sofii) nařídil termín předběžného jednání v trestní věci na 23. července 2020. S ohledem na požadavky čl. 274b odst. 3 NPK nařídil soudce zpravodaj, aby HN byly prostřednictvím Direkcija Migracija (ředitelství „Migrace“) na Ministerstvo na vatrešnite raboti (ministerstvo vnitra, dále jen „MVR“) doručeny opisy opatření a obžaloby v překladu do albánštiny. V nich bylo také upozorněno na skutečnost, že přítomnost obžalované osoby na soudním jednání je podle čl. 269 odst. 1 NPK nezbytně nutná a soudní řízení lze v její nepřítomnost vést pouze za podmínek čl. 269 odst. 3 NPK.
- 9 Dne 16. července 2020 bylo soudu dopisem zaměstnanců ředitelství „Migrace“ na MVR sděleno, že HN byl dne 16. června 2020 propuštěn ze zařízení pro předběžné zajištění cizinců a za účelem výkonu donucovacích opatření „navrácení do země původu, tranzitní země nebo třetí země“ a pětiletého „zákazu vstupu a pobytu na území Bulharské republiky“ byl dopraven na státní hranici Bulharské republiky. Tato okolnost zabránila řádnému vyrozumění obžalovaného o soudním řízení zahájeném proti jeho osobě.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 10 Obžalovaný HN se nijak nevyjádřil, protože byl nuceně odsunut ze země a místo jeho pobytu není justičním orgánům známo.
- 11 Ex offio ustanovená obhájkyň obžalovaného k tomu nepředložila žádné výslovné stanovisko a nevyužila lhůtu, která jí byla poskytnuta k předložení další otázek, které by bylo možno případně zahrnout do žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.
- 12 Během soudního jednání dne 23. července 2020 uvedla, že HN nebyl o zahájeném soudním řízení vyrozuměn, proto se podle obecné právní úpravy musí řízení konat v jeho nepřítomnosti.
- 13 Státní zástupce k tomu nepředložil žádné výslovné stanovisko a nevyužil lhůtu, která mu byla poskytnuta k předložení další otázek, které by bylo možno případně zahrnout do žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.
- 14 Během soudního jednání dne 23. července 2020 státní zástupce uvedl, že jsou splněny podmínky pro konání jednání v nepřítomnosti, neboť se obžalovaný nachází mimo území státu a jeho bydliště není známé.

Stručný popis odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 15 Předmětem vyšetřování v dotčeném řízení je domnělý podíl HN na trestném činu, za nějž má nést trestní odpovědnost, přičemž soud má ve věci s konečnou platností rozhodnout o jeho vině nebo nevině.
- 16 Nejprve je však nutno vyjasnit zásadní otázku, zda je přípustné omezit osobní účast obžalovaného na soudním řízení v jeho věci donucovacím opatřením výkonného orgánu, jímž mu byl uložen dlouhodobý zákaz vstupovat na území Bulharské republiky resp. zde pobývat.
- 17 Na základě výše uvedeného má Soudní dvůr Evropské unie rozhodnout zda je přípustné, aby právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst 2016, L 65, s. 1), bylo omezeno vnitrostátními ustanoveními, podle nichž lze formálně obviněnému cizinci uložit správně právní zákaz vstupu a pobytu v zemi, v níž je vedeno trestní řízení.
- 18 Nucené vyhoštění obžalovaného ze země a zákaz vstupu a pobytu na území, který mu byl uložen, znemožňují jeho osobní účast na řízení, zejména na konaném předběžném jednání, po jehož ukončení již nemůže uplatňovat případné porušení svých práva na obhajobu v průběhu přípravného řízení. V původním řízení soud předběžné jednání konal i přes nepřítomnost obžalovaného, aby zahájil fázi soudního přezkumu, neboť bulharské právo umožňuje obrátit se na Soudní dvůr Evropské unie až ve fázi soudního přezkumu. Neexistuje tedy procesní překážka pro opětovné konání předběžného jednání pro případ, že se osoba dostaví osobně.
- 19 Podle čl. 10 odst. 1 bodu 7 ZChRB se cizinci odmítne vstup na území, pokud se pokusil o vstup nebo tranzit za použití nepravých nebo padělaných listin. Článek 10 odst. 2 ZChRB stanoví výjimku z humanitárních důvodů nebo je-li to v zájmu státu nebo je to nezbytné za účelem splnění mezinárodních závazků.
- 20 Z přezkumu uvedených ustanovení vyplývá, že osobní účast obviněného cizince na soudním řízení v jeho vlastní věci, jakmile se pokusil o vstup nebo tranzit za použití nepravých nebo padělaných listin, závisí na výslovném předchozím povolení vstupu výkonnými orgány, které nepodléhá soudní kontrole, čímž prakticky vzniká řada administrativních překážek, jež mají dopad na právo na spravedlivý proces.
- 21 V případě kladné odpovědi na první otázku, musí Soudní dvůr Evropské unie vyjasnit, zda byly splněny podmínky čl. 8 odst. 2 písm. a) a/nebo písm. b) směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst 2016, L 65, s. 1) pro konání řízení před soudem v nepřítomnosti obviněného cizince, pokud tento cizinec byl o trestní věci řádně vyrozuměn a upozorněn na následky nedostavení se k soudu a je zastupován

advokátem s plnou mocí, který byl buď zvolen obviněnou osobou nebo ustanoven státem, jejímu osobnímu dostavení se k soudu ale brání zákaz vstupu a pobytu vydaný ve správním řízení, který platí pro zemi, v níž je trestní řízení vedeno.

- 22 Odpověď na druhou otázku je relevantní pro další vedení řízení soudem, totiž zda má přijmout opatření ke zjištění místa pobytu žalovaného v zahraničí v souladu s platnými mezinárodními postupy, informovat jej o řízení a řízení dokončit v jeho nepřítomnosti, avšak v přítomnosti jeho obhájce ex offio, nebo zda má trestní řízení pozastavit na dobu trvání zákazu uloženého ve správním řízení, aby zajistil neomezený výkon práva na osobní účast na soudním řízení.
- 23 Podle ustanovení čl. 269 odst. 1 NPK je přítomnost obžalovaného na soudním jednání v trestním řízení vedeném pro závažné trestné činy nezbytná, přičemž podle odstavce 3 lze jednání konat v nepřítomnosti pouze v případě, že nic nebrání zjištění objektivní pravdy. Vzhledem k tomuto ustanovení je nezbytné také rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie o otázce, zda je přípustné přeměnit právo obviněné osoby být ve vlastní věci přítomna při řízení před soudem, které stanoví podle čl. 8 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/343 ze dne 9. března 2016, kterou se posilují některé aspekty presumpce nevinny a právo být přítomen při trestním řízení před soudem (Úř. věst 2016, L 65, s. 1), na procesní povinnost a zejména, zda členské státy tímto způsobem zajišťují vyšší úroveň ochrany ve smyslu bodu 48 odůvodnění nebo zda je takovýto postup spíše neslučitelný s bodem 35 odůvodnění této směrnice, v němž se uvádí, že toto právo obviněného není absolutní a lze se jej vzdát.
- 24 Odpověď na třetí otázku je podmínkou pro řádné vedení soudního řízení v nepřítomnosti obžalovaného, nebrání-li to zjištění objektivní pravdy, pro případ, že byl o soudním řízení řádně vyrozuměn a přesto se, nezávisle na zákazu vstupu a pobytu na území Bulharské republiky uloženému ve správním řízení, jednoznačně vzdá svého práva být přítomen při řízení před soudem ve vlastní věci.
- 25 Odpoví-li Soudní dvůr Evropské unie na třetí otázku v tom smyslu, že je nepřípustné přeměnit právo obviněné osoby podle čl. 8 odst. 1 směrnice 2016/343 na procesní povinnost, musel by vyjasnit, zda je možné vzdát se tohoto práva předem, jestliže tak bylo jednoznačně učiněno v přípravném řízení, pokud byla obviněná osoba upozorněna na následky nedostavení se k soudu.
- 26 Z protokolu o výslechu HN v rámci vyšetřování je zjevné, že byl poučen o svých právech podle NPK, včetně ustanovení článku 269 NPK o konání řízení před soudem v nepřítomnosti a jeho následcích, za přítomnosti tlumočnicka a jeho obhájce ex offio. HN výslovně prohlásil, že právům, o nichž byl poučen, rozumí, že řízení před soudem nechce být přítomen, neboť mu to „způsobuje zbytečné náklady“, a že „v případě řízení před soudem v nepřítomnosti“ v plném rozsahu důvěřuje svému obhájci ex offio. K tomu vzdání se práva však došlo před doručením obžaloby soudu a tedy před okamžikem, v němž vzniká právo na

přítomnost při řízení před soudem, z čehož vyplývají odůvodněné pochybnosti, zda tím došlo k vyvolání zamýšlených právních účinků.

PRACOVNÍ DOKUMENT